

17.10.2024

Lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi koskien HE 109/2024 vp hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Lausunnossaan EK kiinnittää huomiota erityisesti julkisen talouden sopeutuksen yleisiin vaikutuksiin valtion kasvupolitiikalle, TKI-politiikan haasteisiin myönteisen T&K-panostusten rinnalla sekä vienninedistämisen ja kansainvälistymisen tuen resurssien turvaamiseen ja käyttöön. Lisäksi nostetaan esille Ukrainan jälleenrakennuksen rahoitukseen, matkailun edistämiseen, alueellisiin yrityspalveluihin, Suomen kykyyn kotiuttaa rahoitusta EU:sta ja kansainvälisistä rahoitusinstrumenteista sekä muutamiin talousarvion yksityiskohtiin.

Lausunnossa ei käsitellä tarkemmin Tesi-konsernin luomiseen, Finnvera-lain uudistamiseen, parhaillaan valmisteltaviin erillisohjelmiin ja -strategioihin sekä EU:n valtiontukipolitiikkaan ja teollisuuspolitiikkaan liittyviä kysymyksiä. Ensiksi mainittua käsitellään valiokunnassa parhaillaan erillisissä kuulemisissa Tesi-lain uudistamisen yhteydessä. Finnvera-lain uudistaminen tulee valiokunnan käsiteltäväksi ensi vuoden aikana. Ohjelmien ja strategioiden konkreettiset esitykset ja niiden mahdolliset budjettivaikutukset eivät vielä ole hahmottuneet. EU-valtiontukipolitiikkaa ja sen vaikutuksia teollisuuspolitiikkaan valiokunta on käsitellyt juuri erillisessä kuulemisessa.

Aluehallintouudistusta on lausunnossa oma osionsa, sillä asialla on suurta merkitystä alueellisille yrityspalveluille ja siihen kytkeytyvät myös jo vuoden alusta toimintansa aloittavien työllisyysalueiden toiminta. Toistaiseksi on myös epävarmaa mikä valiokunta toimii mietintövaliokuntana aluehallintouudistusta koskevaa lainsäädäntöä käsitellessä.

Julkisen talouden sopeutus pakottaa uudistamaan valtion kasvupolitiikkaa

- Pääministeri Petteri Orpon **hallitus on käynnistänyt hallitusohjelman mukaisesti lukuisia hankkeita, joilla pyritään vauhdittamaan kasvua.** Nämä useat niin lainsäädäntö kuin strategia-/ohjelmahankkeet ovat EK:n näkemyksen mukaan erittäin kannatettavia (lainsäädäntömuutoksia edellyttäviä hankkeita mm. Finnvera-lain uudistaminen, Finnfund-lain uudistaminen, Tesi-konsernin luominen, TF-toiminnan ja johtamisen uudistus, aluehallinnon uudistaminen; strategia- ja ohjelmahankkeita mm. teollisuuspoliittinen strategia, energia- ja ilmastostrategian päivittäminen, mineraalistrategia, kasvuyrittäjyysohjelma, datatalouden ohjelma, Pohjoisen ja Itäisen Suomen ohjelmat).

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

PL 30 · Eteläranta 10, 00131 Helsinki · Puhelin 09 42020

etunimi.sukunimi@ek.fi · www.ek.fi · Y-tunnus 1902799-1 · Kotipaikka Helsinki

Paavali Kukkonen

17.10.2024

- Samaan aikaan toteutettava **laaja julkisen talouden sopeutus tarkoittaa kuitenkin, ettei näiden hankkeiden edistämiseksi ole suurelta osin suunnattavissa resursseja**. Leikkausten myötä resurssien uudelleen suuntaaminen muualta mahdollisiin uusiin painopisteisiin on myös erittäin haastavaa. Tämä tarkoittaa, että useat hankkeet eivät kykene täysipainoisesti vastaamaan niille asetettuihin odotuksiin.
- T&K-rahoituslain mukainen T&K-rahoituksen nosto, investointien verohuojennus, uuden Tesi-konsernin suorien sijoitusten merkittävä pääomittaminen, hallitusohjelmassa tehty elinkeinopoliittinen varaus ja valtion omaisuustuloista tehtävät panostukset infrastruktuuriin muodostavat tästä merkittävän poikkeuksen.
- **Resurssien vähyys ohjaa kuitenkin uudistamaan kasvupolitiikan painopisteitä tavalla, joka on myönteinen:**
 - Toimintatapoja, nykyisten resurssien suuntaamista ja erilaisia instrumentteja on uudistettava arvioiden tarkoin niiden vaikuttavuutta.
 - Yhteistyörakenteita eri julkisten toimijoiden välillä on vahvistettava ja työnjakoa kirkastettava.
 - Yhteistyömalleja yksityisen ja julkisen sektorin välillä on vahvistettava ppp-hankkeita hyödyntämällä.
 - Huomiota on suunnattava entistä voimakkaammin kasvua mahdollistavaan ja yritystoimintaa vauhdittavaan laadukkaaseen sääntelyyn sekä tätä kautta tilan rakentamiseen toimiville markkinoille.
 - Huomiota saadaan kiinnitettyä entistä enemmän Suomen ja suomalaisyritysten mahdollisuuksiin hyödyntää EU- ja eri kansainvälisten toimijoiden tarjoamaa rahoitusta sekä näiden varojen ns. kotiuttamiseen.
 - Yleiset toimintaympäristön kehittämiseen liittyvät hankkeet nousevat yhä tärkeämmiksi kilpailukyvyn vahvistamisessa (mm. luvitus, verotus, työelämän sääntely), mikä luo edellytyksiä edistysaskeleiden ottamiseen niiden kohdalla.
- Hallinnonalojen **leikkaukset heikentävät kuitenkin mahdollisuuksia tarttua näihin kokonaisuuksiin useilla eri hallinnonaloilla**. Puutteelliset resurssit vaikuttivat lainvalmisteluun jo ennen viimeisimpiä sopeutus päätöksiä, mutta luonnollisesti nyt käynnistetyt leikkaukset tulevat kärjistämään tilannetta. On myös huomioita, että **tilanne ei tule todennäköisesti merkittävästi muuttumaan seuraavalla hallituskaudella**, joten siihen on kyettävä sopeutumaan eri valtionhallinnon aloilla parhaalla mahdollisella tavalla myös rakenteita tarvittaessa uudistaen.
- Myönteisenä esimerkkinä voi nostaa esiin, että TEM-konsernissa on aloitettu sisäinen kehitystyö strategisen yhteistyön ja yhteistyörakenteiden vahvistamiseksi sekä synergioiden paremmin hyödyntämiseksi. EK pitää tätä erittäin myönteisenä. TEM-konsernin toimijoiden on muodostettava yritysasiakkaiden näkökulmasta saumattomasti toimiva kasvua vauhdittava palvelukokonaisuus, mikä vaatii mm. toisiaan tukevia painopistevalintoja, panostamista keskinäiseen neuvontaan ja toimiviin tietojärjestelmiin.

Paavali Kukkonen

17.10.2024

- Ottaen huomioon Suomen talouden haasteet, **on erittäin tärkeää, että hallitus hakee lisää kasvutoimia ja päättää niistä viimeistään ensi kevään puoliväliriihessä.**

Yksityiskohtaisempia huomioita talousarvioon

Vaikuttavaan TKI-politiikkaan – innovaatiopolitiikan rahoitustilanne ratkaistava

- **Erittäin myönteistä talousarviossa ovat panostukset T&K-rahoitukseen T&K-rahoituslain edellyttämällä tavalla. Nyt on varmistettava, että panostukset toteutuvat mahdollisimman vaikuttavasti.** EK pitää tärkeää T&K:n yritysveloitusta kasvuvaikutusten varmistamiseksi. Myös OKM-sektorin osuuden on palveltava voimakkaammin kasvua. Samalla on huomioitava erityisesti T&K-yhteistyörakenteiden vahvistuminen.
- **T&K:ta harjoittavien yritysten määrää on kyettävä lisäämään.** Se edellyttää tuottavuuden ja teknologian käyttöönoton nostamista aiempaa merkittävämpään rooliin huomioiden tämä tarvittavalla tavalla eri instrumenttien myöntökriteereissä. Aktivointitoimia mittelstand- ja pk-yritysten suuntaan on vahvistettava sekä lisättävä palveluorganisaatioiden alueellista saavutettavuutta. Veturihankkeiden osalta korjaavia toimia on jo toteutuksessa.
- **T&K-panostusten merkittäväksi ongelmaksi on nousemassa samanaikainen innovaatiopolitiikan heikkous.** Tämä tarkoittaa lisäpanostusten rinnalla tapahtuvia innovaatio-, kaupallistamis- ja kansainvälistymisen instrumentteihin suuntautuvia leikkauksia. Nämä osa-alueet ovat perinteisesti olleet juuri niitä, missä Suomen kyvykkyydet ja osaamistaso ovat jo lähtökohtaisesti heikompia. Niiden riittävä resurssointi olisi edellytys sille, että tehtävistä T&K-panostuksista saadaan kasvuhyödyt irti. TKI-politiikan epäsuhta uhkaa kärjistyä vuosi vuodelta, kun T&K-resurssit nousevat. Leikkausten sijaan näiden nyt leikattavien TKI-osa-alueiden rahoituksen tulisi kehittyä samansuuntaisesti T&K:n kanssa. Innovaatorahoituksen puutteiden ratkaisemiseksi on löydettävä toimivat keinot.
- **TKI-valtuuksien kehittymisen rinnalla on kiinnitettävä huomiota Business Finlandin toimintamenojen kehittymiseen.** BF:llä on oltava riittävät resurssit T&K-valtuuksien jakamiseen liittyvän viranomaisprosessin laadun ylläpitämiseen sekä niihin linkittyvän ohjelmatoiminnan jatkamiseen. TEM esitti talousarvioprosessissa toimintamenojen nostamista joka vastaisi lisääntyvien valtuuksien asettamiin tarpeisiin, mutta näin ei kuitenkaan lopulta tehty. Toimintamenoja olisi ehdottomasti nostettava viimeistään seuraavan vuoden 2026 talousarvion yhteydessä.
- **Suomen on välttämätöntä korjata innovaatorahoitustaan myös EU-kasvurahoituksen mahdollistamiseksi.** Tulevalla komissiokaudella IPCEI:stä on muodostumassa todennäköisesti entistä tärkeämpi EU-tason teollisuuspolitiikan toteuttamisen väline. IPCEI-hankkeet vaativat kuitenkin jäsenmailta

Paavali Kukkonen

17.10.2024

vastinrahaa, joka on nimenomaan ns. innovaatio- ei T&K-rahoitusta. Näin ollen IPCEI-hankkeisiin ei voida hyödyntää nousevia T&K-valtuuksia.

Vienninedistämisjärjestelmän toimivuuden ja resurssien varmistaminen

- Budjettiriihen pöytäkirjamerkinnöissä hallitus antoi sitoumuksen varmistaa vienninedistämisen ja yritysten kansainvälistymistä tukevien palveluiden rahoituksen säilymisen ”riittävällä tasolla”. Sitoutuminen on arvokas julkisen talouden voimakkaan sopeuttamisen aikana.
- EK muistuttaa kuitenkin, että Suomen vienninedistämisen voimavarat ovat useisiin verrokkimaihin nähden merkittävästi heikommat, mikä näkyy vääjäämättä kyvyssä tukea Suomen viennin kasvua ja kansainvälistymistä tarpeita vastaavalla tavalla. **Vienninedistämisen resurssien kääntämisestä nousu-uralle on muodostettava laaja-alainen ja ylihallituskautinen sitoutuminen.** Erityisesti nykyistä vahvemmat resurssit ovat tarpeen nykyisessä tilanteessa, jossa yritysten toimintaympäristö on voimakkaassa muutoksessa. Vienninedistämisen vajavaiset resurssit syövät myös edellytyksiä muiden kasvupoliittisten toimien vaikuttavuudelta ml. parhaillaan tehtävät panostukset T&K-rahoitukseen, joita pyritään suuntaamaan vientiä ja kansainvälistä kasvua mahdollistavalla tavalla.
- **Onnistuminen hallitusohjelman mukaisessa ”Team Finland -toiminnan ja johtamisen uudistamisessa” on resurssien vajavaisuuden vuoksi välttämätöntä.** Nykyisestä TF-toiminnasta on saatava enemmän tehoja irti. Tämän keskiössä on entistä syvällisempi yhteistyö – vahvemmat eri toimijoita sitovat yhteiset ja mittaroitavat tavoitteet, joilla on konkreettista vaikutusta sekä toimijoiden resurssien käyttöön, toiminnan kehittämiseen, että performanssin arviointiin ja palkitsemiseen. Entistä tavoitteellisempi toiminta vaatii myös strategisia valintoja mm. kohdemarkkinoiden priorisoinnin osalta.
- TF-toiminnan ja johtamisen uudistamisen yhteydessä hallitus on tehnyt päätöksen nykyisen Business Finlandin ulkomaanverkoston integroimisesta ulkoministeriöön. EK huomauttaa, ettei päätöstä tehtäessä arvioitu sen tietojen mukaan riittävällä tavalla uudistuksen vaikutuksia julkiseen talouteen ja kokonaistaloudellisista vaikutuksista. EK painottaa talousarviokäsittelyn yhteydessä eduskunnalle asiassa seuraavia tarpeita:
 - Uudistus on toteutettava tavalla, jonka **ytimessä on oltava vienninedistämisen palveluiden entistä parempi kyky vastata asiakkaiden tarpeisiin sekä palveluiden laadun ja saatavuuden häiriötön saatavuus.** Keskeistä tällöin on nykyisten osaajien sitouttaminen vienninedistämiseen ja motivoivien urapolkujen tarjoaminen parhaille osaajille myös jatkossa. Jos tässä ei onnistuta, uudistus on kasvun ja julkisen talouden kannalta haitallinen. Vienninedistämisen toiminnalliset tarpeet on huomioitava myös kuluja karsittaessa, esim. asemapaikkoja mahdollisesti vähennettäessä.

Paavali Kukkonen

17.10.2024

- Hallitus päätti budjettiriihessä siirtää nykyisen BF:n ulkomaanverkoston budjetin jo vuoden 2025 alusta ulkoministeriön alle. Asiasta on määrä linjata tarkemmin lisätalousarvion antamisen yhteydessä. **EK on painottanut, että vienninedistämiseen käytettävät voimavarat eivät saa hallinnollisen uudistuksen myötä kokonaisuudessaan vähentyä** (nykyinen UM ja BF). Siirrettävä budjetti on eriytettävä talousarviossa omaksi eräkseen, jolloin siihen liittyvät määrärahamuutokset tehdään jatkossa valtioneuvostossa ja eduskunnassa talousarviokäsittelyn yhteydessä. Näin varmistetaan, ettei vienninedistämisen siirtyvät resurssit liudennu hallinnollisen muutoksen myötä vähitellen ulkoasianhallinnon muihin resurssitarpeisiin ja suojataan myös vienninedistämistyötä tekevien toimenkuvia.
- **Integroiminen on toteutettava järjestämällä toimintaa myös jatkossa Oy:n alle.** Oy:n hyödyntäminen on todennäköisesti välttämätöntä jo pelkästään resurssien siirron onnistumiseksi vuoden 2025 alusta, mutta Oy-mallista on tehtävä myös pysyvä. Oy-malli mahdollistaa työvoiman tarkoituksenmukaisen käytön, osaamisen säilyttämisen ja motivoivan työympäristön; resurssien kokoamisen ppp-hankkeisiin (lisäresurssien kerääminen esim. elinkeinoelämältä, kaupungeilta tai muilta kiinnostuneilta toimijoilta) sekä helpottaa myös maksullisten lisäpalveluiden kehittämistä. **Uudet maksulliset lisäpalvelut ja tarvittaessa myös ulkopuolinen rahoitus mahdollistavat tarpeisiin vastaamista, kun julkiset resurssit ovat vääjäämättä niukat.** Ne olivat myös aiemmin merkittävä osa vienninedistämispalveluiden nykyistä laajempaa palvelukokonaisuutta (Finpro). Verokkimaiden käytännöt osoittavat, etteivät EU:n valtiontukisäännökset estä tätä.
- **Ulkoministeriölle haluttu entistä vahvempi asema vienninedistämisessä ja yritysten kansainvälistyspalveluissa asettaa sen merkittävien muutostarpeiden eteen,** johon on kohdennettava UM:n sisällä myös riittävät taloudelliset resurssit. Toiminnalta on edellytettävä vahvoja tulostavoitteita, joiden on koskettava myös sitä johtavia suurlähettiläitä. Onnistumisella on oltava konkreettista vaikutusta palkitsemiseen ja virka-kiertoon. ja järjestettävä mahdollisimman pikaisesti myös kaupalliseen osaamiseen painottunut kavaku-kurssi. Samalla nousu suurlähettiläiksi on mahdollistettava myös vienninedistämisen ja kaupallisten ulkosuhteiden ammattilaisille. UM:n tehtävässä onnistumiseksi ulkoasianhallinnossa on panostettava osaamisen vahvistamiseen
- Team Finland -toiminnan onnistuminen edellyttää, että sen piirissä on laaja joukko eri hallinnonalojen toimijoita, jotka ovat sitoutuneet toiminnassaan viennin ja kansainvälisen kasvun edistämiseen. **Uudistuksen yhteydessä on huolehdittava, että ulkomaanverkoston vastuutahon muuttuessa, kotimaahan toimintansa painottavat toimijat eivät vetäydy viennin ja kansainvälistymisen tukemisesta epätarkoituksenmukaisella tavalla, vaan ovat kiinteä osa vienninedistämisyjärjestelmää.**

Paavali Kukkonen

17.10.2024

Ukrainan jälleenrakennukseen osallistuminen

- EK kiinnittää huomiota, että **budjettitaloudessa on varauduttava Finnfundin ja Finnveran kohdalla vielä tuplaamaan tappiokorvaussitoumukset vuoden 2025 aikana** Ukrainan tukemisen ja jälleenrakennuksen mahdollistamiseksi riittävällä tasolla.
- Budjetin ulkopuolisten rahoitusvaraumien osalta **Finnfund-lain uudistamisen osaksi tulee välittömästi liittää sille mahdollisuus hakea EU:lta kehitysrahoituksessa lahjamuotoista sekarahoitusta**. Suomella ei tällä hetkellä ole rahoituslaitosta, jolla olisi lakisääteisesti mahdollisuus kanavoida tätä rahoitusta esimerkiksi julkisen sektorin (ml. valtionyhtiöt) investointeihin kohdemaissa. Rahoitusmuoto korostuu esimerkiksi Ukrainan jälleenrakennusrahoituksessa.

Varautuminen EU- ja muun kasvua tukevan kv-rahoituksen hyödyntämiseen

- **Kykyä kanavoida EU- sekä kansainvälisten yhteistyö- ja rahoituslaitosten tarjolla olevia resursseja Suomea ja suomalaisyrityksiä hyödyttävällä tavalla tulee tehostaa merkittävästi** yhteistyössä eri ministeriöiden ja valtionhallinnon toimijoiden kanssa.
- Asiaan on kiinnitetty huomioita jo pidemmällä aikavälillä ilman merkittäviä edistysaskelia tai riittäviä toiminnallisia uudistuksia ja sen näkymistä toiminnan prioriteeteissa. Edes ajantasaista ja riittävää kuvaa eri hallinnonalojen toimijoiden aktiviteeteista asiakokonaisuudessa ei ole riittävästi saatavilla. Myös yrityksille tarjottavat palvelut ovat puutteellisia.
- Tilannetta on korjattava tavoitteellisesti välittömästi. Lisäksi **Suomen tulee pyrkiä nykyistä tehokkaampaan ennakkovaikuttamiseen EU:n rahoitusinstrumenttien suunnitteluvaiheessa**. Erityisvastuuta siitä kantavat ulkoasiainhallinto, valtioneuvoston kanslia sekä työ- ja elinkeinoministeriö.

Matkailun edistäminen

- Hallitus leikkaa Visit Finlandin rahoitusta vuonna 2025 kahdella miljoonalla eurolla. Tämä on jatkoa edellisvuoden leikkauksille. Yhteensä rahoitus on lähes puolittumassa vuoden 2023 tasosta. Kehitys on erittäin haitallista matkailun edistämisen näkökulmasta ja heijastuu erityisesti majoitus-, ravintola- ja kaudanalan pk-valtaiseen yrityskenttään.
- EK muistuttaa, että **kansainvälisen matkailun myönteinen kehittyminen vaatii aktiivisia toimia**. Suomen kv-markkinointi tapahtuu pitkälti Visit Finlandin toteuttamana tai yhteen juoksemana. Rahoitus onkin tärkeää muun rahoituksen vivuttamiseksi mahdollistaen näin tärkeällä tavalla yhteishankkeiden rakentamista, joissa on mukana alueellisesti kehitysyhtiöitä, kuntia ja yrityksiä. Määrärahojen vähentämisen kielteinen vaikutus onkin todennäköisesti huomattavasti suoraa leikkaussummaa merkittävämpi. **Visit Finlandin rahoitus tulisikin nostaa takaisin aiemmalle korkeammalle tasolle.**

Paavali Kukkonen

17.10.2024

- Hallituksen viimeisin päätös tukea Itäisen Suomen matkailua kertaluonteisesti kolmella miljoonalla eurolla on myönteinen, mutta riittävä rahoitustaso tulisi kyetä turvaamaan pitkäjänteisemmin eikä se poista monia talousarvion linjauksen kielteisiä vaikutuksia.

Alueellisten yrityspalveluiden kehittäminen

- Alueellisella tasolla on panostettava lisää erityisesti toiminnan kehittämiseen yrittäjäasiakkaiden näkökulmasta. Toimintansa aloittavien työllisyysalueiden palveluiden laatua ja saatavuutta sekä uuden rakenteen vaikutusta työvoiman alueelliseen liikkuvuuteen on seurattava heti uudistuksen alusta lähtien tarkasti. Tarvittaessa lisäpäättöksiä toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kehittämiseksi on tehtävä vielä kuluvalle hallituskaudella tai viimeistään vuoden 2027 hallitusohjelman neuvotteluissa.
- Aluehallintouudistus on keskeisessä roolissa luvituksen sujuvoittamisessa. Tämän rinnalla toimintansa vuoden 2026 aloittavista **elinvoimakeskuksista on tehtävä alueellisen elinvoimatyön ja yrityspalveluiden tarjonnan koordinoijia, joilla on oltava käytössään riittävät instrumentit tämän roolin mahdollistamiseksi**. Lisäksi niillä on vääjäämättä ratkaisevan tärkeä osa Team Finland-toiminnan 'maakunnasta maailmalle' -konseptin toteuttamisessa ja tehostamisessa. Elinvoimakeskuksille voi olla tarpeen rakentaa rooli myös mm. työvoimapolitiikan tiedontuotannossa ja kansainvälisen rekrytoinnin edistämisessä. Työllisyyspalvelut kuuluvat kuitenkin jatkossa kuntien vastuulle, eikä tämän pidä olla elinvoimakeskusten toiminnan ydintä.

Muita nostoja talousarviosta

- **Talousarviossa on poistettu rahoitusikkuna monilta määrärahojen tasolla pieniltä, mutta taloudellisen yhteistyön ja kasvun kannalta tärkeiltä kohteilta.** Näitä ovat mm. kansainväliset kauppakamarit, jotka toteuttavat myös vienninedistämisen kannalta tärkeitä tehtäviä. Esimerkkeinä EastCham, joka vastaa Suomen vienninedistämistoiminnoista Keski-Aasiassa ja toimii myös Ukrainassa sekä Saksalais-Suomalainen kauppakamari. Osan kohdalla pyritään löytämään vielä toimivia ratkaisuja jatkuvuuden turvaamiseksi.

Toinen esimerkki on omistajavaihdosfoorumi, joka pyrkii helpottamaan ja vauhdittamaan yrityskauppoja ja perheyrittäjien sukupolvenvaihdoksia. Omistajavaihdoksia harkitsee EK:n selvitysten mukaan parhaillaan lähes 15.000 työnantajayritystä, jotka työllistävät lähes 100.000 suomalaista.

Paavali Kukkonen

17.10.2024

Helsingissä 17. lokakuuta 2024

Petri Vuorio
johtaja

Paavali Kukkonen
johtava asiantuntija